

OD ISTE AUTORKE

DECA VOLGE
VOZOM ZA SAMARKAND

Guzelj
Jahina

ZULEJHA
OTVARA OČI

Prevela sa ruskog
Radmila Mečanin

■ Laguna ■

Naslov originala

Гузель Яхина

ЗУЛЕЙХА ОТКРЫВАЕТ ГЛАЗА

АСТ, Москва, 2015

Copyright © Guzel Yakhina, all rights reserved.

Published by arrangement with ELKOST Intl. Literary
Agency

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

ZULEJHA
OTVARA OČI

Sadržaj

Prvi deo MOKRA KOKOŠKA

Jedan dan	11
Kucanje na prozor	39
Susret	59

Drugi deo KUDA?

U putu	81
Kafa	97
Kazanj	117
Do potraživanja	136
Bekstvo	158
Barža.	178

Treći deo

ŽIVETI

Trideset	203
Porodaj	217
Prva zima	237
Naseobina	274
Dobar čovek	306
Šah-ptica	329
Četiri anđela	344
Crni šator	364

Četvrti deo

POVRATAK

Rat	387
Juzuf i Zulejha	403
Ljudmila Ulicka: Ljubav i nežnost u paklu	429

Prvi deo
MOKRA KOKOŠKA

Jedan dan

Zulejha otvara oči. Mračno je, kao u podrumu. Pospano uzdišu guske iza tanke zavesice. Jednomesečno ždrebe šljapka usnama tražeći majčino vime. Iza prozorčića kod uzglavlja – potmuli jauk januarske mećave. Ali iz rupa ne duva – hvala Murtazi, zapušio je prozore pre mrazeva. Murtaza je dobar domaćin. I dobar muž. On gromoglasno i sočno hrče u muškoj polovini kuće. Spava tvrdo, san mu je najdublji pred zoru.

Kucnuo je čas. Alahu Svemogućí, daj da ostvarim zamisao – dok se niko ne probudi.

Zulejha nečujno spušta na pod jednu bosu nogu, pa drugu, oslanja se o peć i ustaje. Noćas se peć ohladila, nema toplote, hladan pod joj prlji stopala. Ne sme da se obuje – u kotama¹ ne može da prođe nečujno, škripnuće neka podna daska. Nije važno, Zulejha će da istrpi. Držeći se rukom za hrapavi bok peći, probija se prema izlazu iz ženske polovine. Ovde je usko i tesno, ali ona pamti svaki ćošak, svaku izbočinu – pola života povazan klizi tamo-amu, kao klatno: od kazana – na mušku

¹ Kote – kratke domaće valjenke od filca (tatarski). (Prim. prev.)

polovinu, sa punim i vrućim pijalama², s muške polovine – nazad, sa praznim i hladnim.

Koliko godina je udata? Petnaest, od svojih trideset? To je čak više od pola života, po svoj prilici. Moraće da upita Murtazu, kada bude raspoložen – da izračuna.

Da ne zapne o ćilim. Da ne udari bosom nogom o kovani sanduk, desno pored zida. Da prekorači škripavu dasku kod krivine peći. Da nečujno šmugne iza cicanog paravana koji razdvaja ženski od muškog dela brvnare... Evo, već su i vrata blizu.

Murtazino hrkanje je sve bliže. Spavaj, spavaj, radi Alaha. Žena ne sme da se krije od muža, ali šta da se radi – mora se.

Sada je najvažnije da ne probudi životinje. One obično spavaju u zimskoj štali, ali po jakim mrazevima Murtaza zapoveda da mladunčad i živinu unese u kuću. Guske se ne mrdaju, ali ždrebe je caknulo kopitom, zatreslo glavom – probudilo se, đavolče. Biće dobar konj, osetljiv. Ona pruža ruku kroz zavesicu, dodiruje baršunastu gubicu: smiri se, svoji smo. Ono joj zahvalno dahće u dlan – prepoznaje. Zulejha briše mokre prste o noćnu košulju i ramenom blago gura vrata. Teška su, za zimu obložena filcom, jedva se podaju, kroz otvor uleće bodljikav, ledeni oblak. Zakoračila je i prešla preko visokog praga – još je samo falilo da upravo sada zgazi na prag i uznemiri kućne duhove, daleko bilo, pu-pu! – i obrela se u tremu. Pritvara vrata, leđima se oslanja o njih.

Slava Alahu, deo puta je pređen.

U tremu je hladno, kao napolju – štipa joj kožu, košulja je ne greje. Kroz rupe u podu udaraju struje ledenog vazduha u bose tabane. Ali to nije strašno.

Strašno je iza naspramnih vrata.

Ubirli karčik – Vampirka. Zulejha je tako naziva u sebi. Slava Svevišnjem, svekrva ne živi u istoj brvnari s njima. Murtazina

² Pijala – posuda bez drške, polukružnog oblika koji se širi se prema vrhu, na Istoku se koristi za serviranje jela i napitaka još od druge polovine prvog milenijuma pre naše ere. (Prim. prev.)

kuća je prostrana, od dve brvnare, spojene zajedničkim tremom. Na dan kada je četrdesetpetogodišnji Murtaza doveo petnaestogodišnju Zulejhu u kuću, Vampirka je, s mučeničkom tugom na licu, sama prevukla svoje mnogobrojne sanduke, denjkove i posuđe u gostinsku brvnaru i zauzela je u celini. „Ne diraj!“, viknula je preteće sinu, kada je pokušao da joj pomogne u selidbi. I dva meseca nije govorila sa njim. Iste godine počela je brzo i beznadežno da slepi, a posle nekog vremena – i da gluvi. Posle dve godine bila je slepa i gluva, kao kamen. Ali zato je sada mnogo pričala, mnogo, nikako da prestane.

Niko nije znao koliko joj je zaista bilo godina. Ona je tvrdila da joj je sto. Murtaza je nedavno seo da izračuna, sedeo je dugo – i objavio: majka je u pravu, zaista joj je oko sto godina. On joj je bio pozno dete, a sada je već i sam – gotovo starac.

Vampirka se obično budi pre svih i iznosi u trem svoje brižljivo čuvano blago – luksuznu nošu od mlečnobelog porcelana, sa nežnoplavim različcima na bočnoj strani i čudnovatim poklopcem (Murtaza joj je jednom doneo nošu na poklon iz Kazanja). Zulejha mora da skače na svekrvin poziv, da isprazni i pažljivo opere dragocenu posudu – prvi posao, pre nego što založi peć, umesi testo i izvede kravu u stado. Teško njoj ako prespava taj jutarnji znak za ustajanje. Za petnaest godina Zulejha ga je prespavala dvaput – i zabranila sebi i da se seća šta je bilo posle.

Iza vrata je za sada – tišina. Pa, Zulejha, mokra kokoško, požuri. Mokra kokoška – *žebegjan tavik* – prvo ju je nazvala Vampirka. Zulejha nije ni primetila kako je posle nekog vremena počela i sama sebe tako da naziva.

Ona se šunja u dubinu trema, prema stepeništu za tavan. Napipava glatko otesan gelender. Stepenište je strmo, ozeble daske jedva čujno škripuckaju. Odozgo dopire dah hladnog drveta, ledene prašine, suve trave i jedva osetnog mirisa suvog gušćijeg mesa. Zulejha se penje – buka mećave je sve bliža, vetar tuče o krov i zavija u uglovima.

Na tavanu odlučuje da baulja – ako bude hodala, zaškripaće daske tačno iznad glave zaspalog Murtaze. Ali bauljanjem će da šmugne, težina joj je neznatna, Murtaza je diže jednom rukom, kao ovna. Noćnu košulju povlači do grudi, da joj se ne bi isprljala u prašini, upreda je, a kraj stavlja u zube – i pipajući, provlači se između sanduka, korpi, drvenih alatki, marljivo baulja preko poprečnih greda. Čelom udara o zid. Najzad.

Pridiže se, izviriuje kroz mali tavanski prozor. U tamnosivoj predjutarnjoj izmaglici jedva se naziru snegom zavejane kuće rodnog Julbaša. Murtaza ih je jednom brojao – ima više od sto dvorišta. Veliko selo, što kažu. Seoski put ravnomerno krivuda, kao reka, i gubi se iza horizonta. Ponegde su u kućama već upaljena svetla. Brže, Zulejha.

Ona ustaje i izvija se uvis. U šaci joj je nešto teško, glatko, s krupnim bubuljicama – suvo gušćije meso. Želudac joj smesta uzdrhta, krči zahtevno. Ne, ne sme da dira gušćetinu. Ispušta meso, ide dalje. Evo! Levo od tavanskog prozorčića vise velike i teške pole, stvrdnute od mraza, i šire jedva osetan miris voća. Jabučna pastila.³ Marljivo je prokuvana na peći, uredno razvučena po širokim daskama, brižljivo prosušena na krovu, da upija žarko avgustovsko sunce i prohladne septembarske vetrove. Možeš da je odgrizaš po sasvim malo, pa dugo sisaš kotrljajući hrapavo kiselo parče po neproma, a možeš da je natrpaš u usta i žvaćeš, žvaćeš elastičnu masu, ponekad pljujući semenke u dlan... Usta joj se u trenu napuniše pljuvačkom.

Zulejha otkida sa uzice nekoliko listića, čvrsto ih savija i zavljači pod mišku. Prevlači rukom preko ostalih – mnogo, ostalo ih je još vrlo mnogo. Murtaza ne mora da se doseti.

A sada – nazad.

Čučnula je i baulja prema stepeništu. Svitak pastile joj smeta da se kreće brzo. Eto, pa ona je zaista – mokra kokoška, nije joj

³ Pastila – slatkiš ruske kuhinje, pravi se od umućenog pirea od kiselih jabuka, meda i šećera, pa tanko nanosi na daske i suši. (Prim. prev.)

palo na pamet da ponese neku torbu. Stepeništem silazi lagano: noge ne oseća – ukočile su se, obamrle tabane mora da iskreće, gazi ukoso. Kada je stala na poslednji stepenik, bučno se otvoriše Vampirčina vrata i u crnom prostoru pojavi se svetla, jedva vidljiva silueta. Teški štap udara o pod.

- Ima li koga? – pita Vampirka mrak svojim niskim, muškim glasom.

Zulejha zamire. Srce joj zastaje, stomak se skuplja u ledenu grudvu. Nije uspeła... Pastila ispod miške se otkravluje, topi.

Vampirka zakorači napred. Za petnaest godina slepila naučila je napamet kuću – u njoj se kreće sigurno, slobodno.

Zulejha uzleće preko dva stepenika uvis, laktom čvršće stiskajući uza se omekšalu pastilu.

Starica okreće podbradak na jednu pa na drugu stranu. Jer ništa ne vidi, ne čuje – ali oseća, matora veštica. Prava je reč – Vampirka. Štap udara glasno – bliže, sve bliže. Eh, probudiće Murtazu...

Zulejha preskače još nekoliko stepenika naviše, stiska se uz gelender, oblizuje presušene usne.

Bela silueta zastaje u podnožju stepeništa. Čuje se kako starića njuši, nozdrvama bučno uvlači vazduh. Zulejha prinosi dlane uz lice – tako je, miriše na guščetinu i jabuke. Odjednom Vampirka spretno izvodi napad ispred sebe i iz sve snage udara dugim štapom po basamcima stepeništa, kao da ih seče mačem popola. Kraj štapa fijuče negde sasvim blizu, i uz zveket se zavriva u dasku, na pola prsta od Zulejhinog bosog stopala. Telo joj malaksava, kao testo rastaće se po stopalima. Ako matora veštica udari još jednom... Vampirka mumla nešto nerazgovetno, povlači štap prema sebi. Prigušeno zveči noša u mraku.

- Zulejha! – više prodorno Vampirka u sinovljevu polovinu brvnare.

Tako obično počinje jutro u kući.

Zulejha osušenim grlom guta grudvu čvrste pljuvačke. Zar je prošlo? Brižno nameštajući stopala, silazi stepeništem. Čeka nekoliko trenutaka.

– Zulejha-a-a!

A evo, sad je pravi čas. Svekrva ne voli da ponavlja treći put. Zulejha pritčava Vampirki – „Letim, letim, mama!“ – i uzima joj iz ruku tešku nošu, pokrivenu toplim lepljivim isparenjem, kao što to čini svakog dana.

– Došla si, mokra kokoško – zvoca ova. – Samo si za spavanje sposobna, lenčugo...

Murtaza se verovatno probudio od buke, može da bane u trem. Zulejha pod miškom stiska pastilu (da je ne izgubi napolju!), nogama napipava nečije valjenke na podu i iskače napolje. Mećava je tuče u grudi, šćepava u čvrstu pesnicu i pokušava da je makne s mesta. Košulja joj se diže kao zvono. Doksat se noćas pretvorio u smet – Zulejha silazi, nogama jedva nabasavajući na stepenike. Upada gotovo do kolena, ide prema klozetu. Bori se s vratima, otvarajući ih protiv vetra. Sadržinu noše izbacuje u zaleđenu rupu. Kada se vratila u kuću, nema više Vampirke – otišla je u svoje odaje.

Na pragu je dočekuje pospani Murtaza, u ruci – petrolejska lampa. Žbunaste obrve su mu skupljene u korenu nosa, na obrazima, zgužvanim od spavanja, duboke bore, kao da su usečene nožem.

– Poludela si, ženo? U mećavu – gola!

– Tek sam iznela maminu nošu – i vraćam se...

– Opet hoćeš pola zime da se izležavaš bolesna? I svu kuću svališ na mene?

– Šta ti je, Murtaza! Nisam uopšte ozebla. Vidi! – Zulejha pruža napred jarkocrvene dlanove, čvrsto pritiskajući laktove uza struk – ispod miške joj štrči pastila. Vidi li se ispod košulje? Tkanina se ukvasila u snegu, prijanja joj uz telo.

Ali Murtaza se ljuti, čak i ne gleda u nju. Pljuje u stranu, raširenom šakom miluje obrijanu lobanju, raščješljava razbarušenu bradu.

– Daj mi da jedem. A kad raščistiš dvorište – spremi se. Idemo po drva.

Zulejha nisko klimnu glavom i šmugnu iza paravana.

Uspelo je! Uspelo joj je! Evo, Zulejha, evo, mokra kokoško! Evo plena: dve zgužvane, usukane, slepljene krpice najukusnije pastile. Hoće li uspeti da je odnese danas? I gde da sakrije ovo bogatstvo? U kući ne sme da je ostavi: u njihovom odsustvu Vampirka rije po stvarima. Moraće da je nosi sobom. Opasno je, naravno. Ali danas je Alah, izgleda, na njenoj strani – mora uspeti.

Zulejha čvrsto zamotava pastilu u dugu krpicu i obmotava je oko pojasa. Odozgo spušta potkošulju, oblači kuljmek,⁴ dimije. Plete kike i zabrađuje maramu.

Gusti mrak iza prozorčića kod uzglavlja njenog ležaja postaje tečan, razblažuje se slabunjavom svetlošću oblačnog zimskog jutra. Zulejha razmiče zavesice – sve je bolje od rada u mraku. Petrolejka, koja stoji na uglu peći, baca malo kose svetlosti i na žensku polovinu, ali štedljivi Murtaza je zavrnuo fitilj tako nisko da se plamičak gotovo ne vidi. Nije strašno, ona bi i vezanih očiju mogla da radi sve.

Počinje novi dan.

Još pre podne stišala se jutrošnja mećava, i sunce je progledalo na ubedljivo zaplavelom nebu. Krenuli su po drva.

Zulejha sedi u šaragama, leđima okrenuta Murtazi, i gleda u daleke kuće Julbaša. Zelene, žute i tamnoplave, kao drečave pečurke izviruju ispod smetova. Visoke bele sveće dima čile u nebeskom plavetnilu. Glasno i ukusno hruska sneg ispod sanonika. Ponekad frkće i odmahuje grivom Sandugač⁵, živahna na mrazu. Stara ovčija koža pod Zulejhom greje. A na stomaku joj se zagreva zavetna krpica – i ona je greje. Danas, samo kad bi danas uspela da je odnese...

Ruke i leđa je tište – noćas je navejalo mnogo snega, i Zulejha je dugo zarivala lopatu u smetove dok je u dvorištu prtila

⁴ Kuljmek – odeća kod Tatara. (Prim. prev.)

⁵ Sandugač – Slavujčić, konjsko ime. (Prim. prev.)

široke staze: od doksata do velikog ambara, pa do malog, do klozeta, do zimske štale, do zadnjeg dvorišta. Posle rada prija joj da dokoliči na odmereno truckavim saonicama – da sedne što udobnije, zavuče se što dublje u mirisnu opakliju, da ugura ukočene šake u rukave, spusti podbradak na grudi i sklopi oči...

– Probudi se, ženo, stigli smo.

Grdosije drveća okružuju saonice. Beli jastuci snega su na jelovim granama i širokim glavama borova. Inje je na brezovim grančicama, tankim i dugim, kao ženska kosa. Moćni bedemi smetova. Čutanje – na mnogo vrsta⁶ unaokolo.

Murtaza privezuje pletene krpље na valjenke, skače sa saonica, zabacuje pušku na rame, zadeva za pojas veliku sekiru. U ruke uzima štapove-podupirače i, ne osvrćući se, čvrsto prti stazu u čestar. Zulejha – za njim.

Šuma pored Julbaša je dobra, bogata. Leti hrani seljake krupnom jagodom i slatkom zrnastom malinom, u jesen – mirisnim pečurkama. Divljači je mnogo. Iz dubine šume teče Čišme – obično je umiljata, plitka, puna brzih riba i tromih rakova, ali u proleće je silovita, čangrizava, nabujala od otopljenog snega i prljavštine. Za vreme Velike gladi spasavale su ih jedino one – šuma i reka. Pa i Alahova milost, naravno.

Danas je Murtaza otišao daleko, gotovo do kraja šumskog puta. Taj put je prokrčen u davнинi i vodio je do granice svetlog dela šume. Zatim se zarivao u Krajnju poljanu, koju je okruživalo devet krivih borova, pa se prekidao. Dalje nije bilo puta. Šuma se završavala – počinjala je neprohodna prašuma, šikara oborenih stabala, stanište divljih zveri, šumskih duhova i svakojake nečiste sile. Vekovne crne jele oštarih vrhova, nalik na koplja, u prašumi su rasle tako česte da nije mogao proći ni konj. A svetlog drveća – riđih borova, pegavih breza i cerova – tamo uopšte nije bilo.

Govorili su da se kroz prašumu može proći do zemlje Marijaca – ako se ide od sunca, više dana uzastopno. Ma, koji će

⁶ Vrsta – mera za dužinu (1,06 km). (Prim. prev.)

čovjek zdravog razuma da se odluči na to?! Čak ni u doba Velike gladi seljaci nisu smeli da pređu preko granice Krajnje poljane: oglodali su koru sa drveća, samleli hrastove žireve, raskopali su i mišje rupe u potrazi za žitaricama – u prašumu nisu išli. A ko je otišao – više ga nisu videli.

Zulejha zastaje za trenutak, da postavi na sneg veliku korpu za suvo granje. Uznemireno se osvrće – ipak je Murtaza bez potrebe otišao tako daleko.

– Još si daleko, Murtaza? Kroz drveće više ne vidim Sandugaču.

Muž joj ne odgovara – u celcu do pojasa, on se probija napred, upirući se dugim štapovima u smetove i širokim krpjama sabijajući hrskavi sneg. Samo mu se iznad glave stalno diže oblačić ledene pare. Najzad je stao pored prave, visoke breze sa bujnom kvrgom čage, pa odobravajuće pljeska po stablu: evo, ovu.

Prvo utapkava sneg naokolo. Zatim Murtaza skida opakliju, hvata čvršće iskrivljenu držalicu, sekiru je uperio u zrak svetlosti između drveća (tuda ćemo je obarati) – i počinje da seče.

Oštrica seva na suncu i ulazi u brezov bok uz kratko zvonko „čah“. „Ah! Ah!“, odaziva se eho. Sekira teše debelu koru, čudnovato iscrtanu crnim gukama, zatim se zariva u nežnorumeno meso drveta. Iverje pršti, kao suze. Odjek ispunjava šumu.

„I u prašumi se čuje“, misli uznemireno Zulejha. Ona stoji malo podalje, u snegu do pojasa, obuhvatila je korpu – i gleda kako Murtaza seče. Daleko, snažno zamahuje, gipko savija alatku i precizno gađa sekirom u iscepanu belu pukotinu na boku drveta. Jak je muškarac, veliki. I radi vešto. Dobar muž joj je zapao, greh je da se žali. Ona lično je sitna, jedva seže do ramena Murtazi.

Uskoro breza počinje da podrhtava jače, da stenje glasnije. Sekirom napravljena rana u stablu liči na usta, razjapljena u nemom krik. Murtaza baca sekiru, otesa grane i graničice sa ramena, glavom pokazuje Zulejhi: pomoz mi. Oni se

zajednički upiru ramenima u hrapavo stablo i guraju ga – jače, jače. Krckav tresak – i breza se uz glasan oproštajni jauk stro-poštava na zemlju, dižući u nebo oblak snežne prašine.

Muž je osedlao pokoreno drvo i kreše mu debele grane. Žena lomi tanke i sakuplja ih u korpu sa suvim granjem. Rade dugo, ćutke. Krsta joj pucaju, ramena se nalivaju umorom. Ruke joj mrznu, mada su u rukavicama.

– Murtaza, a je li istina da je tvoja majka u mladosti išla u prašumu na nekoliko dana i vratila se zdrava i čitava? – Zulejha ispravlja leđa i izvija se u struku, odmarajući se. – Meni je pričala abistaj,⁷ a njoj – njena baka.

Ovaj ne odgovara, oprobava se sekirom na krivoj čvornovatoj grani koja štrči iz stabla.

– Ja bih umrla od straha kad bih se obrela tamo. Noge bi mi se odmah odsekle, sigurno. Legla bih na zemlju, sklopila oči – i molila se neprestano, dok god mi se mrda jezik.

Murtaza udara snažno, a grana gipko odskakuje u stranu, pišteći i podrhtavajući.

– Ali kažu da u prašumi ne deluju molitve. Molio se – ne molio se, sve ti je jedno – nastradaćeš... Šta ti misliš... – Zulejha snižava glas – postoje li na zemlji mesta na koja ne dopire Allahov pogled?

Murtaza široko zamahuje i duboko uteruje sekiru u trupac, koji zvoni na mrazu. Skida šubaru, dlanom otire pocrvenelu, голу lobanju koja cepti od vrućine, pa s uživanjem pljuje pred noge.

Opet se laća posla.

Ubrzo je korpa za granje puna – ne može ni da je podigne, samo da je vuče za sobom. Breza je okresanih grana i isečena na nekoliko trupaca. Duge grane leže u urednim naramcima naokolo, na smetovima.

Nisu ni primetili kad se počelo smrkavati. Kada je Zulejha digla oči prema nebu, sunce je već bilo skriveno iza dronjavih komadića oblaka. Naleće jak vetar, zviždi i zavija dižući sneg.

⁷ Abistaj – supruga duhovnog lica. (Prim. prev.)

– Hajdemo kući, Murtaza, opet počinje mećava.

Muž ne odgovara, nastavlja da obavlja uzicama debele naramke drva. Kada je gotov i poslednji naramak, između drveća već zavija mećava, kao vuk, otegnuto i zlobno.

On joj krznenom rukavicom pokazuje trupce: prvo ćemo njih da prevučemo. Među nacepanim bivšim granama su četiri trupca, svaki je duži od Zulejhe. Murtaza, uz povik, odvaja od zemlje jedan kraj najdebljeg trupca. Zulejha se mašila drugog. Ona ne uspeva da ga podigne odmah, dugo se petlja prilagođavajući se debelom i hrapavom drvetu.

– Ajde! – uzvikuje Murtaza nestrpljivo. – Ženo!

Najzad se snašla. Obema rukama je obuhvatila trupac, pri ljubila se grudima uz rumenu belinu svežeg drveta koje joj se kezi dugim, ostrim iverčicama. Kreću se prema saonicama. Idu lagano. Ruke joj drhte. Samo da ga ne ispusti, Svevišnji, samo da ne ispusti. Ako ti padne na nogu – ostaješ bogalj za čitav život. Njoj je vrućina – vreli mlazevi slivaju joj se niz leđa i stomak. Zavetna krpica ispod grudi skroz joj se ukvasila – pastila će biti slana. Nije to ništa, samo kad bi danas uspela da je odnese...

Sandugač poslušno stoji na istom mestu, lenjo čeprka nogama. Ove zime je malo vukova, suphan Alah,⁸ zato se Murtaza ne boji da zadugo ostavlja konja samog.

Kada su natovarili trupac na saonice, Zulejha pada pored njega, skida rukavice, olabavljuje maramu na vratu. Disanje joj je bolno, kao da je trčala koliko je noge nose, glavom bez obzira, kroz čitavo selo.

Murtaza bez reči korača nazad, prema drvima. Zulejha je skliznula sa saonica i vuče se za njim. Prevlače ostale trupce. Zatim naramke debelih drva. Zatim tankih.

Kada su drva složena na saonice, šuma je već pokrivena gustim zimskim sutonom. Kod panja tek posečene breze ostala je jedino Zulejhina korpa.

⁸ Suphan alah – Sveti je Alah. (Prim. prev.)

– Suvo granje ćeš sama da doneseš – dobacuje joj Murtaza i laća se učvršćivanja drva.

Vetar se razigrao, nije šala, na sve strane srdito baca oblake snega i zameće tragove koje su ugazili ljudi. Zulejha pritiska rukavice uz grudi i jedva приметnom stazicom juri u tamu šume.

Dok je stigla do poznatog panja, korpa je već bila zavejana. Sa žbuna odlama granu i baza naokolo zabadajući prut u sneg. Ako je izgubi – loše joj se piše. Murtaza će da je izgrdi pa će da se ohladi, ali Vampirka – ta će s uživanjem da je ispsuje, izlije otrov, spominjaće joj tu korpu do same smrti.

Ali evo nje, tu je, mila! Zulejha je izvukla tešku korpu ispod debelog nameta snega i s olakšanjem odahnula. Može da se vrati. Ali kuda da ide? Naokolo svirepo pleše mećava. Bele bujice snega strelovito vitlaju po vazduhu uvis i dole, zatrpavaju Zulejhu, obavijaju je i hvataju u zamku. Između oštirih vrhova jela lebdi nebo, kao ogromna siva vata. Drveće se unaokolo natopilo pomrčinom i postalo nalik jedno na drugo, kao senke.

Staze više nema.

– Murtaza! – viče Zulejha, a sneg je gađa u usta. – Murtaza-a-a!...

Mećava peva, zvoni, zviždi joj odgovor.

Telo joj zanemoća, noge postaju mlitave, kao da su i same od snega. Zulejha seda na panj, leđima prema vetru, jednom rukom pridržava korpu a drugom okovratnik opaklije. Ne sme da mrdne s mesta – zalutaće. Najbolje je da čeka ovde. Može li Murtaza da je ostavi u šumi? Ala bi se Vampirka obradovala... A šta će sa nabavljenom pastilom? Zar badava?...

– Murtaza-a-a!

Iz snežnog oblaka izbija velika tamna figura sa šubarom. Murtaza čvrsto hvata ženu za rukav i vuče je za sobom kroz vejavicu.

Ne dozvoljava joj da sedne na saonice – drva je mnogo, neće izdržati konj. Tako i idu: Murtaza spreda, vodeći za uzde Sandugaču, a za njim Zulejha, držeći se za šarage i jedva mrdajući nogama koje se sapliču. U valjenke joj se nabio sneg, ali

ona nema snage da ga istrese. Sada mora – uspeti da korača. Da mrda noge: desnu, levu, desnu, levu... Pa hajde, Zulejha, mokra kokoško. I sama znaš: ako zaostaneš za saonicama – tebi je kraj, Murtaza neće da primeti. Tako ćeš da se smrzneš u šumi.

Ali ipak je on dobar čovek – vratio se po nju. Mogao je i da je ostavi tamo, u šipragu – koga boli briga je li ona živa ili nije. Mogao bi da kaže: zalutala u šumi, nisam je našao – sutradan se niko ne bi ni setio nje...

Ispostavlja se, moguće je koračati i zatvorenih očiju. Tako je čak i najbolje – noge rade, ali oči se odmaraju. Najvažnije joj je da se čvrsto drži za saonice, da ne rastavlja prste...

Sneg je bolno udara u lice, upada joj u nos i usta. Zulejha pridiže glavu, otresa ga. Sama – leži na zemlji, ispred nje su šarage koje se udaljavaju, naokolo – beli vrtlog mećave. Ustaje, sustiže saonice, kači se za njih što čvršće. Rešava da ne zatvara oči sve do same kuće.

U dvorište ulaze kad se već smrklo. Istovaraju drva u drvljanik (Murtaza će sutra da ih nacepa), isprežu Sandugaču, pokrivaju saonice.

Okna, pokrivena gustim injem, na Vampirinoj strani kuće su mračna, ali Zulejha zna: svekrva oseća njihov dolazak. Sada stoji ispred prozora i osluškuje kretanje podnih dasaka: čeka da najpre zadrhte od udara ulaznih vrata, pa posle da se gipko zatresu pod gazdinim teškim koracima. Murtaza će da se svuče, okupa od puta – i ode u majčinu polovinu kuće. On to naziva *večernji razgovor*. O čemu može da razgovara sa gluvom staricom? Zulejhi nije jasno. Ali ti razgovori su im bili dugi, ponekad su trajali satima. Murtaza je izlazio od majke spokojan, smiren, mogao je čak i da se osmehne ili našali.

Danas taj večernji sastanak ide naruku Zulejhi. Čim je muž obukao čistu košulju i otišao kod Vampirke, Zulejha nabacuje na ramena još neprosušenu opakliju i izleće iz brvnare.